

גלגולי כותרים – 'הלבנון', 'חבצלת', 'המגיד'

שלום אילתי

במהלך תקופת קיומם של עיתונים, כבחי אדם, מתחוללים שינויי מבנה וצורה. תוכנו, מראהו החיצוני ודרך ארגונו של העיתון הם גם אספקלריה רב-גונית של החברה והתקופה שבהן פעל. כך גם באשר לכותר העיתון.

עיקרי השינויים נבעו קרוב לוודאי מחילופי משמרות של עורכים, חילופי בעליות, נדודי מקום ההוצאה או ההדפסה ואף רצון לעורר עניין ולהגביר תחרות על לבם ועינם של קוראים. ייתכן גם כי מאחורי חלק מהשינויים, אף פעוטים שביניהם, מסתתרות דרמות אשר אין אנו יכולים עתה אלא להותיר לדמיונו לנחש את השתלשלותן ולפרש את סיבותיהן ומניעיהן. אף אם גיווני הכותרים הם פרי יוזמתו של 'הבחור הזעזער', או נובעים מגחמותיהם האישיות של עורכים, כמו גם מחילופי דורות שבדרך הטבע, הרי הם מבטאים בדרך עקיפה את התנוודות במשבי הרוח התרבותיים והחברתיים במרחב שבו פעלו המוציאים לאור של העיתונים בתקופה הנדונה, המחצית השנייה של המאה הי"ט וראשית המאה שלנו.

יש שגלגולים בכותר כתבי-העת – ואופיים הגרפי כביטוי להשקפה אסתטית מסוימת – דווקא הם מבטאים באופן בולט יותר את תמורות העתים, משום המנהג שהיה מקובל במאה הי"ט להאריך כותר הראשי ובספיחיו השונים, וממילא גם נחשפו במהלך השנים מרכיביו של כותר זה לשינוי הזמן והתקופה.

יש לשער כי לא הזדרזו להכניס תכופות גיוונים אלה, הן מפאת ההוצאה הכרוכה בהחלפת הגלופה הקבועה והן משום חשש מפני תדמית לא שמרנית שיש בה רמז לחוסר יציבות. מועד החילופים חופף על-פירוב את תחילתה של שנה – אזרחית בדרך כלל – או את תחילתו של רביע חדש, הוא יחידת המנייה והחישוב לצורך גביית דמי מנוי תקופתיים. כאן נסתפק בהצגת השינויים אשר התחוללו בכותריהם של שלושה מעיתוני התקופה – 'הלבנון', 'חבצלת' ו'המגיד', כתבי-העת העיקריים אשר להם הוכנו מפתחות במסגרת 'המפעל הביבליוגרפי' של יד יצחק בן-צבי.

מבין שלושת עיתונים אלה מחזור החיים הסוער ביותר נפל בגורלו של 'הלבנון'. נזקקנו לשמונה יחידות-כותר כדי לסכם את גלגולי כותריו משך עשרים שנות הוצאתו לאור בארבעה מקומות. כמספר הזה יחידות-כותר מבטא את יציבותו של 'חבצלת' לאורך ארבעים שנות קיומו במקום מושבו הקבוע בירושלים. במשך שלושים ואחת שנים מתוכן (תרל"ז-תרס"ח) לא התחולל כמעט שינוי במראה כותרו. את מהפכי כותר 'המגיד' במהלך ארבעים ושבע שנותיו אפשר היה להציג באמצעות שלוש-עשרה יחידות-כותר בלבד. במהלך שמונה-עשר שנים שבהן יצא העיתון לאור בעיירת הגבול ליק שכפרוסיה המזרחית (תרכ"ב-תרס"ח) שמר על כותרתו, 'המגיד לישראל', בלא שינוי.

עיתון	תקופה *	ס"ה שנים	מקומות הוצאה לאור
'הלבנון'	תרכ"ג-תרמ"ז (1886-1863)	20	ירושלים, פריס, מיינץ, לונדון
'חבצלת'	תרכ"ג; תר"ל-תרע"א (1863; 1911-1870)	41	ירושלים
'המגיד'	תרט"ז-תרס"ד (1903-1856)	47	ליק, ברלין, קראקא, וינה, לונדון

מחקר שיתבסס על מעקב מדוקדק אחר השינויים במתכונת החיצונית של כתיבה העת היהודיים בכלל והעבריים בתוכם, תוך הקבלתם לתהליכים החברתיים והתרבותיים שהתחוללו בפזורה היהודית וקישורם של חילופים אלה בגורמים של זמן ומקום, עשוי לתרום פרק מעניין לתולדות הלקסיקוגרפיה של העיתונות היהודית ושל דברי ימי העם היהודי בתקופה החדשה.

* כאן המקום להעיר לגבי הוספתם של תאריכים לועזיים במקביל לתאריך העברי שצוין בו כותר העיתון מתחילת הופעתו.

ב'הלבנון' שולב תאריך לועזי מלא (יום, חודש, שנה) מתחילת שנה ד'.
ב'חבצלת' צוינה השנה ליצירה, באותיות רומיות, החל בשנה ב'. תאריך לועזי חלקי (יום, חודש) בצד השנה ליצירה החלו לצוין בגל' 26 של שנה ב' (ד' ניסן תרל"ב; 2.4.1871). השנה הנוצרת החלה להופיע בשנה לח' גל' 23 (ב' ניסן תרס"ח; 3.4.1908).

ב'המגיד' שולב תאריך לועזי מלא החל בגל' 2, שנה א', ואילך.
בכל המקרים בהם לא נרשמו עדיין תאריכים לועזיים בעיתונים הנסקרים, הושלמו אלה על-ידנו לפי הלוח הגרגוריאני. תודתי לאייל בן-אליהו על סיועו בעניין זה.

ביבליוגרפיה נבחרת

צ' אילן, 'ראשיתה של "החבצלת" (תרכ"ג) — עם גילויים של חמשת הגליונות הראשונים', קתדרה, 7 (ניסן תשל"ח), עמ' 47-48.

מ"ד גאון, קובץ מאמרים לדברי ימי העתונות בארץ-ישראל, ב, תל-אביב תרצ"ו.
מ"ד גאון (הביא לדפוס מ' קטן), העתונות בלאדינו — ביבליוגרפיה, ירושלים תשכ"ה.
מנחה גלבוני, לקסיקון העתונות העברית במאות השמונה-עשרה והתשע-עשרה, ירושלים 1992.
שושנה הלוי, ספרי ירושלים הראשונים, ירושלים תשל"ו, עמ' 258-261.
ד' יודילוביץ (עורך), קבץ מאמרים לדברי ימי העתונות בארץ-ישראל, א-ב, תל-אביב תרצ"ה-תרצ"ו.
גליה ירדני, העתונות העברית בארץ-ישראל בשנים 1863-1904, תל-אביב תשכ"ט.
א"ר מלאכי, 'עתון "החבצלת" של ר' ישראל ב"ק (מאה שנה להופעתו)', סורא, ד (ירושלים תשכ"ד), 307-332.

ז' פבונר, שבעים שנה לעתונות הישראלית בארץ-ישראל, תל-אביב תרצ"ב.
ג' פוקס, עיתונים וכתבי-עת יהודיים בירושלים, תרי"ד-תרפ"ג. קתדרה, 6 (טבת תשל"ב), עמ' 187-218.
א"ל פילובסקי, 'עיתונות יידיש בארץ-ישראל מתחילתה ועד הופעת "נייוועלט" (1934)', קתדרה, 10 (טבת תשל"ט), עמ' 72-101.

ג' קרסל, תולדות העתונות העברית בארץ-ישראל, ירושלים תשכ"ד.

T.M. Tsamariyon, *Die Hebräische Presse In Europa*, I, Haifa 1976, p. 310.

א. הלבנון
(תרכ"ג-תרמ"ז; 1863-1883)

שאלו שלום ירושלים ישליו אהבין *

ה ל ב נ ו ן
هالبانون
HALBANON

מבשר שלום ירושלים, משמיע חדשות מארץ הקדושה בכללה, מודיע נעלמות מארץ סוריא וארץ תימן ומדינת הודו [וחדושי תורה מהירושבים לפני ה' בהררי קדש] ** כל דבר אשר ישתוקק איש ישראל לדעתו. יוצא לאור מאתנו יחיאל ברי"ל, מיכל הכהן, יואל משה בהר"ם.

לוח ול'

שנה א

(ר"ח אדר א' תרכ"ג; 20.2.1863
— ח' טבת תרכ"ד; 18.12.1863)

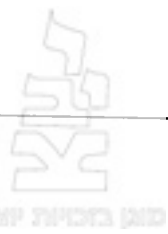
ירושלים

י

ירחון

* נוסף — בגליון 6 (כב תמוז תרכ"ג; 8.7.1863).

** נוסף — בגליונות 11-12 (ח כסלו, ח טבת תרכ"ד; 7.12.1863, 7.11).

שאלו שלום ירושלים ישליו אהבין

הלבנון

המסכה
יש אל
התבני

هالبانون

HALBANON

מבשר שלום ירושלים משמיע חדשות מארץ הקדושה בכללה מודיע נעלמות מארץ סוריא וארץ תימן ומדינת הודו וחדושי תורה מהירושבים לפני ה' בהררי קדש כל דבר אשר ישתוקק איש ישראל לדעתו : יואל משה בהר"ם, מיכל הכהן, יחיאל ברי"ל

<p style="text-align: center;">JOURNAL HEBREU*</p> <p>הולך ואור מעה"ק ירושלים ת"ו</p> <p style="text-align: center;">ה ל ב נ ו ן هالبنون LIBANON</p> <p>מבשר ומודיע כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי. יוצא לאור ע"י יחיאל ברי"ל. שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך</p>	<p>לוח 2'</p> <p>שנה ב — שנה ג</p> <p>(ח' טבת תרכ"ה; 6.1.1865) — ו' טבת תרכ"ז; (14.12.1866)</p> <p>פאריש</p> <p>דרישבעון</p>
<p>* נוסף — בגל' 3, שנה ב' (ו שבט תרכ"ה; 1865)</p> <p>** נוסף — בשנה ג' בלבד.</p>	

<p style="text-align: center;">LE LIBANON JOURNAL HÉBREU</p> <p>הולך ואור מעה"ק ירושלים ת"ו***</p> <p style="text-align: center;">ה ל ב נ ו ן هالبنون**</p> <p>זה השער לה' צדיקים יבאו בו! להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי. יוצא לאור ע"י יחיאל ברי"ל.</p>	<p>לוח 3'</p> <p>שנה ד — שנה ה</p> <p>(כ"ז טבת תרכ"ז; 4.1.1867 — ד' כסלו תרכ"ט; 18.11.1868)</p> <p>פאריש</p> <p>דרישבעון [שנה ד'] שבעון [שנה ה']</p>
<p>* נוסף — החל בגל' 18, אחרון לשנה ד' (יג אלול תרכ"ז; 13.9.1867).</p> <p>** הושמט — הכותר בערבית, בשנה ה'.</p> <p>*** הושמט — בשנה ה'. למעשה הוצא בפאריש החל משנה ב'.</p>	

4° ANNEE. — N° 2.

PARIS, 18 JANVIER 1867.

LE LIBANON

JOURNAL HÉBREU

שנה רביעית. י"ב שבט תרכ"ז. — הולך יאור מעה"ק ירושלים

מחיר יין לבנון
לשנה 10 פר' בכל
ארצות זרפת.
בשאר ארצות 11
פר'. — יחד עם
הלבנון, כלרפת
20 פר'. ובשאר
ארצות 22 פר'.

הלבנון

מחירו לשנה, בכל
מחשלת זרפת 14
פראנק. לחלישנה
7 פראנק.
בשאר ארצות 16
פר' לשנה. לחלי
שנה 8 פראנק.

הלבנון

הלבנון יוצא לאור (לע"ע) שתי פעמים בחודש. ויין לבנון בכל רבע שנה. במחיר הזה יושלח גם הלבנון גם יין לבנון ליד כל אזור הפשי..

הלבנון יכול לא פחות מן 24 באגנן לשנה. וחוכרות יין לבנון לא פחות מן 60 באגנן לשנה. זה השער להי צדיקים יבאו בו!

להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעתו. באשר הוא יהודי.

ונלוה אליו בכל רבע שנה חוברת יין לבנון

לחברת שומרי תורה
מהורתן על ראשונים אשר עודם ככתובים ונמצאים
לסגולה בכתי עקד הספרים המפורסמים.
יוצא לאור ע"י יחיאל בר"ל.

<p style="text-align: center;">LE LIBANON JOURNAL HÉBREU ה ל ב נ ו ן מכתב עתי בשפת עבר</p> <p style="text-align: center;">* [יוצא לאור בכל שבוע] *</p> <p>להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי וחבר לחברת האדם.</p> <p>דָרְךְ אָמוּנָה בְּחֶרֶתִי (תהלים קי"ט)</p> <p style="text-align: center;">* [מסודר ע"י יחיאל ברי"ל] *</p>	<p>לוח 4ל'</p> <p>שנה ז – שנה ז</p> <p>(י"ח טבת תרכ"ט; 1.1.1869 – ו' אלול תר"ל; 2.9.1870)</p> <p>פאריש</p> <p>שבועון</p>
<p>* שינוי – החל בגל' 13, שנה ז' (כה אדר ב' תר"ל; 28.3.1870). ניסוח מחדש של השורה למטה: יוצא לאור בכל שבוע ע"י יחיאל ברי"ל.</p>	
<p style="text-align: center;">Hebraische Ausgabe des "Israelit"*</p> <p style="text-align: center;">ה ל ב נ ו ן מכתב עתי בשפת עבר יוצא לאור בכל שבוע</p> <p>להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי וחבר לחברת האדם</p> <p>מאת מאיר (ד"ר) לעהמאנן על ידי יחיאל ברי"ל יצ"ו</p> <p>דָרְךְ אָמוּנָה בְּחֶרֶתִי (תהלים קי"ט)</p>	<p>לוח 5ל'</p> <p>שנה ח – שנה יד</p> <p>(כ"ח אב תרל"א; 12.8.1871 – כ"ה תמוז תרל"ח; 26.7.1878)</p> <p>מאינץ</p> <p>שבועון*</p>
<p>* שינוי – בשנה ט': HEBRAEISCHE בשנים י"ד-י"ז: "ISRAELIT"... HEBRÄISCHE.</p>	<p>* תוספת שבועית ל-<i>Des Israelit</i>.</p>

<p style="text-align: center;">Hebräische Ausgabe des "Israelit"</p> <p style="text-align: center;">הַלְבֵּנוֹן</p> <p style="text-align: center;">מכתב עתי לבני ישראל יוצא לאור בכל שבוע</p> <p style="text-align: center;">להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי וחבר לחברת האדם</p> <p style="text-align: center;">מאת מאיר (דר.) לעהמאנן ע"י יחיאל כרי"ל יצ"ו</p> <p style="text-align: center;">דָּרָךְ אֲמוּנָה בְּחֶרְתִּי (תהלים קי"ט)</p>	<p style="text-align: right;">לוח 6ל'</p> <p style="text-align: right;">שנה טו — שנה יח</p> <p style="text-align: right;">(ג' אב תרל"ח; 2.8.1878 — ד' טבת תרמ"ב; 26.12.1881)</p> <p style="text-align: right;">מאינץ</p> <p style="text-align: right;">שבועון*</p>
	<p style="text-align: right;">* תוספת שבועית ל-<i>Des Israelit</i>.</p>
 <p style="text-align: center;">Libanon*</p> <p style="text-align: center;">VORMALIGE*</p> <p style="text-align: center;">Hebräische Ausgabe des "Israelit"</p> <p style="text-align: center;">הַלְבֵּנוֹן</p> <p style="text-align: center;">מכתב עתי לבני ישראל יוצא לאור בכל שבוע</p> <p style="text-align: center;">להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת כאשר הוא יהודי וחבר לחברת האדם</p> <p style="text-align: center;">מאת יחיאל כרי"ל יצ"ו</p> <p style="text-align: center;">דָּרָךְ אֲמוּנָה בְּחֶרְתִּי (תהלים קי"ט)</p>	<p style="text-align: right;">לוח 7ל'</p> <p style="text-align: right;">שנה יט</p> <p style="text-align: right;">(י"ד טבת תרמ"ב; 5.1.1882 — ח' תשרי תרמ"ג; 18.9.1882)</p> <p style="text-align: right;">מאינץ</p> <p style="text-align: right;">שבועון</p>
	<p style="text-align: right;">* נוסף — החל בגל' 25, שנה יט (יט תמוז תרמ"ב; 6.7.1882).</p>

Libanon
VORMALIGE
Hebräische Ausgabe des „Israelit“

שנה השע עשרה נומער כז

מחירו לשנה
באלטע זאכע 12 מארק
באוסערלא 7 פלוין א"ו
באויס וסולן 50 5 ח"כ
בבאו ופול 1 טול פול
בזאר אלטע 75 18 סולאק
ולמזיע או לרבע זע: במל או
ברבע ממחיר הקטנ למעלה
- מחיר מודעות
20 פסטיג בעד כל זוכה, ואם
מססא ארז פסטיג יטע ראלנאס.
הדעם עגנה מקונלח נמס.

הַלְבָּנוֹן

מכתב עתי לבני ישראל

החמץ להשיג את הלבנון
ע"י טכסא:דלונג או ע"י פאשטלמס
ירטיוו פוס כמו האשכנזי:
HEBR. AUSG. DES ISRAELIT.
טרוסטיא ירטיוו מאטע על ט'
האלדעסעס זאלא:
J. Brill in Mainz, Deutschland
בפולין מאס:
Ch. Czernowicz, Dzika No. 8,
in Warschau.
מאמר אשר לא יעלה לרצון על
קצת הלבנון אינו תורר לבעליו.
מכתב בלתי חסדי לא יקונל.

יוצא לאור בכל שבוע

להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת באשר הוא יהודי וחבר לחברה הארמ

מאת יחיאל ברייל יצ"ו

דרך אמונה בקרתיה (תהלים ק"ט)

הרמ"ב מאינז' ד' מנ"א No. 27 MAINZ, den 20. Juli 1882

הַלְבָּנוֹן
THE LEBANON
מכתב עתי לבני ישראל
יוצא לאור בכל שבוע
להודיע ולבשר ולהורות כל דבר הנדרש לאיש יהודי לדעת באשר הוא יהודי וחבר
לחברת האדם
מאת יחיאל (המכונה) ברייל יצ"ו
דרך אמונה בקרתיה (תהלים ק"ט)

לוח 8ל'
שנה כ"ו
(כ"ח אייר תרמ"ו; 2.6.1886
— י"ד חשון תרמ"ז; 12.11.1886)
לאנדאן
שבועון ודור-שבועון

* חידוש ההוצאה לאור אחרי
הפסקה של 30 חודש.

ב. חבצלת
(תרכ"ג-תרע"א; 1863-1911)

ח ב צ ל ת
HABAZELETH

מכתב עתי לבית ישראל

ישמיע חדשות מערי יהודא וחוצות ירושלם: יודיע גדולות מבית תוגרמה בכללה: יגיד ויבשר כל הנעשה והנשמע בכל ירכתי תכל: לרוות נפש כל קוראיו דשן: ואשר אליו ינהו כל זרע ישראל כי ידעו את שלום ירושלם וזכרה לא יסוף מלבכם נצח!

מאתי ישראל ב"ק מדפיס

הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם (ישעיה מ')

* נוסף — החל בגל' 2 (יב אלול תרכ"ג; 26.8.1863).

לוח ז'ח'

שנה ראשונה

(י"ד אב תרכ"ג; 30.7.1863 —
ט"ו כסלו תרכ"ד; 26.11.1863)

ירושלים

ירחון'

* ראו אור 5 גליונות. גל' 6 הופיע במועד לא ידוע בטבת תרכ"ד. דצמבר 1863. ישנה הנחה [לפי מלאכי. תשכ"ד] כי בסוף תרכ"ה. עם חידוש רשיון הדפוס של ישראל ב"ק. ראו אור מספר גליונות שלא נשתמרו.

JERUSALEM

שנה ראשונה

ירושלים

חבצלת

HABAZELETH

מכתב עתי לבית ישראל

ישמיע חדשות מערי יהודא וחוצות ירושלם: יודיע גדולות מבית תוגרמה בכללה: יגיד ויבשר כל הנעשה והנשמע בכל ירכתי תכל: לתוות נפש כל קוראיו דשן: ואשר אליו ינהו כל זרע ישראל כי ידעו את שלום ירושלם וזכרה לא יסוף מלבכם נצח!

הרימי בכח קולך מבשרת ירושלם (ישעיה מ')

<p style="text-align: center;">ח ב צ ל ת מ ב ש ר ת צ י ו ן HABAZELETH</p> <p>מ"ע] ** מבשר שלום ירושלים, משמיע חדשות מארץ סוריא, מודיע נעלמות מארץ מצרים, וארץ הודו, הקרובים אלינו, וכל דבר הדרוש לחפץ לבב אחינו דורשי ציון.</p> <p style="text-align: center;">יוצא לאור מאת ישראל ב"ק [וחביריו] **** [מיכל הכהן, ישראל הנב פרומקין] ***</p> <p>למען ציון לא אחשה, ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנוגה צדקה, וישועתה כלפיד יבער (ישעי' ס"ב)</p>	<p>לוח זח' שנה א [הוצאה מחודשת]* — כ' אלול תר"ל; 16.9.1870 — כ"ב אלול תרל"א; 18.9.1870</p> <p>ירושלים דרשבעון</p>
<p>* מהדורה מקבילה בג'דזמו (חבצלת: מבשרת ירושלים): כ' אלול תר"ל (16.9.1870) — [אדר א' תרל"ב]. [פכרואר 1872?], בעריכת ישראל ב"ק וחביריו. עורך אחראי — עזרא בנישתי. דרשבעון, סך-הכול כנראה 25 גליונות. ** נוסף — החל בגל' 5 (א כסלו תרל"א; 24.11.1870). *** נוסף — החל בגל' 12 (י אדר תרל"א; 2.3.1871). **** נשמט — החל בגל' 17 (כא אייר תרל"א; 11.5.1871).</p>	<p>* סדרה מחודשת, אחר הפסקה של 5% שנים.</p>
<p style="text-align: center;">ח ב צ ל ת מ ב ש ר ת צ י ו ן HABAZELET **</p> <p>מכתב עתי כשפת עבר יוצא לאור [פעמים כחדש] * מאתנו ישראל ב"ק [מהפיס]: *** מיכל הכהן: ישראל דוב פרומקין יבשר שלום ירושלים וערי ה"ק סביב לה, ישמיע חדשות וקורות העתים מארץ תוגרמה, ומארץ מצרים: ותימן, וארץ הודו: ואמעריקא: ויאזר זיקות אהבת הארץ. ושפתינו ה"ק בנפשות אחינו בני תוגרמה: למען ציון לא אחשה, ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנוגה צדקה, וישועתה כלפיד יבער (ישעי' ס"ב)</p>	<p>לוח זח' שנה ב, גל' 1-15 (ז' תשרי תרל"ב; 29.9.1871 — ח' שבט תרל"ב; 18.1.1872)</p> <p>ירושלים שבועון*</p>
<p>* שינוי — החל בגל' 2: "בכל שבוע" (כו תשרי תרל"ב; 11.10.1871). ** שינוי — החל בגל' 8: HABAZELETH (יא כסלו תרל"ב; 23.11.1871). *** נוסף — החל בגל' 14 (כג טבת תרל"א; 15.1.1871).</p>	<p>* גל' 1 דרשבעון.</p>

<p style="text-align: center;">מ ב ש ר ת צ י ו ן ח ב צ ל ת HABAZELETH</p> <p>[מכתב עתי בשפת עבר יוצא לאור ככל שבוע], * יבשר [אף ישמיע] *** כל דבר הדרוש לחפץ לבב איש יהודי: מאתנו ישראל ב"ק מדפיס: מיכל הכהן: ישראל דוב פרומקין למען ציון לא אחשה [ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנוגה צדקה, וישועתה בלפני יבער] ** (ישעי ס"ב)</p>	<p>לוח 4ח' שנה ב, גל' 48-16 (ט"ז שבט תרל"ב; 26.1.1872 — כ"ד אלול תרל"ב; 27.9.1872)</p> <p>ירושלים שבועון</p>
<p>* שינוי — החל בגל' 25: "מע יו"ל בכל שבוע" (כו אדר ב' תרל"ב; 4.4.1872). ** השמטה — החל בגל' 25, והנותר מנוקד. *** שינוי — החל בגל' 42: "וישמיע".</p>	

<p style="text-align: center;">ח ב צ ל ת *** מ ב ש ר ת צ י ו ן HABAZELETH</p> <p>מ"ע יו"ל בכל שבוע יבשר וישמיע כל דבר הדרוש לחפץ לבב איש יהודי: [מאתנו מיכל הכהן: ישראל דוב פרומקין] * על הר גבוה עלי-לך מבשרת ציון; הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים, הרימי אל תיראי (ישעיה מ' ט') **</p>	<p>לוח 5ח' שנה ג — שנה ז, גל' 30 (ח' תשרי תרל"ג; 10.10.1872 — ה' סיון תרל"ז; 17.5.1877)</p> <p>ירושלים שבועון</p>
<p>* שינוי — בשנים ד"ז-י (גל' 16): מאתי ישראל דוב פרומקין בשנה ד' (גל' 17-30): מאת ישראל דוב פרומקין, ומיכל הכהן. ** מנוקד מתחילת שנה ד'. *** מהדורה ביידיש (דיא ראזע) — החל ב'ב' אייר תרל"ז (16.4.1877). בעריכת ישראל דוב פרומקין, מיכל הכהן. דו שבועון. גליונות אחדים בלבד.</p>	

<p style="text-align: center;">ח ב צ ל ת מ ב ש ר ת HABAZELETH צ י ו ן מכתב עתי יוצא לאור בכל שבוע יכשר וישמיע כל דבר הדרוש לחפץ לבב איש יהודי. מאת ישראל דוב פרומקין על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון; הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים, וגו' (ישעיה מ' ט) *</p>	<p>לוח 6ח' שנה ז, גל' 31 — שנה לח, גל' 22 (י"ג סיון תרל"ז; 25.5.1877 — כ"ד אדר ב' תרס"ח; 27.3.1908) ירושלים שבועון</p>
<p style="text-align: center;">* מנוקד — החל בגל' 27, שנה כו' ואילך (כו ניסן תרנ"ו; 10.4.1896).</p>	
<p style="text-align: center;">ח ב צ ל ת מ ב ש ר ת צ י ו ן HABAZELETH מכתב עתי לחדשות, לספרות ולמדע ולכל דבר הרצוי מאת ישראל דוב פרומקין על הר-גבוה עלי-לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים, הרימי אל-תיקאי וגו' (ישעיה מ' ט)</p>	<p>לוח 7ח' שנה לח, גל' 23 — שנה לט (ב' ניסן תרס"ח; 3.4.1908 — י"ז כסלו תרס"ט; 11.12.1909) ירושלים שלוש פעמים בשבוע*</p>
<p style="text-align: center;">* שינוי — החל בגל' 59, שנה לח': לאיש יהודי (ז תמוז תרס"ח; 6.7.1908). ** נוסף — החל בגל' 59, שנה לח'.</p>	<p>* למעשה הופיע פעם-פעמיים בשבוע החל בתמוז תרס"ט; יולי 1909.</p>

חבצלת
HABAZELETH

מכתב עתי לחדשות, לספרות ולמדע, ולכל דבר הרצוי לאיש יהודי, יו"ל

מאת

ישראל דוב פרומקין

על הרגבה עליילך מבשרת ציון הרימי בכח קולך
מבשרת ירושלים, הרימי אל-תיקראי וגו' (ישעיה מי ט')

השמטה - החל בגל' 35, שנה מ' (כח אדר ב תר"ע; 8.4.1910).

לוח 8ה'

שנה מ - שנה מא

(ה' תשרי תר"ע; 20.9.1909
- ט' אדר תרע"א; 9.3.1911)

ירושלים

שבועון*

* הופיע פעם בשבוע החל מתחילת שנה מ' למרות שכותרת-המשנה המכריזה על שלש פעמים בשבוע הושמטה רק מאוחר יותר, בגל' 35, סוף אדר ב' תר"ע, 8.4.1910.

№ 5
שנת הארבעים
מבשרת ציון
HABAZELETH

חבצלת

מכתב עתי לחדשות, לספרות ולמדע, ולכל דבר הרצוי לאיש יהודי, יו"ל שלש פעמים בשבוע

מאת

ישראל דוב פרומקין

מחיר מודעות:
לפעם הראשונה בעמוד האחרון כל שורה גרוש וחצי
בעמוד הראשון כל שורה ש"ח גרוש.
בתוך חמנים כל שורה חמשת גרוש.
לפעמים הבאות הנחת.
לוחמים הנחה 10% סתמיותם הקצונים.
קאמרים שאינם מחקלים, לא ישובו לבעליהם,
פכתבים בלתי חמשים לא יקבלו.

מחיר הגליון הזה
על גר-בכח עליילך חבצלת ציון הרימי
בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל-תיקראי וגו'
(ישעיה מי ט')

מחיר החתימה:

לחצי שנה	לשנה
כרוב שנה 8.-	10 אראנג
4.-	18
4.50	16
1. 75 רוי"כ	6 רוי"כ

בכח חתימת ומחיר מודעות שלשם במקומם

עשריה אחת

ג. המגיד
(תרט"ז-תרס"ד; 1856-1903)

<p style="text-align: center;">ה מגיד</p> <p style="text-align: center;">מכתב קורות הימים.</p> <p style="text-align: center;">יגיד ליעקב מהנעשה בכל חלקי תבל בין כל יושבי חלד אשר ינעם ואשר ראוי לדעת לכל איש ישראלי — לתועלתו ולתועלת השפה העבריה הנחמדה.</p> <p style="text-align: center;">מאתי אליעזר ליפמאן זילבערמאן.</p> <p style="text-align: center;">והאמת והשלום אהבו (זכרי' ח')</p>	<p>לוח זמ' סדרה ראשונה שנה א — שנה ג, גל' 10 (א' סיון תרט"ז; 4.6.1856 — ג' אדר ב' תרי"ט; 9.3.1859)</p> <p>ליק שבועון</p>
--	--

<p style="text-align: center;">ה מגיד [HAMA GID] [מכתב] קורות הימים</p> <p style="text-align: center;">יגיד ליעקב מהנעשה בכל חלקי תבל בין כל יושבי חלד אשר ינעם ואשר ראוי לדעת לכל איש ישראלי [—] לתועלתו ולתועלת השפה העבריה [—]</p> <p style="text-align: center;">מאתי אליעזר ליפמאן זילברמאן. ****</p> <p style="text-align: center;">והאמת והשלום אהבו (זכרי' ח')</p>	<p>לוח 2מ' שנה ג, גל' 11 — שנה ה (י' אדר ב' תרי"ט; 16.3.1859 — ט"ז טבת תרכ"ב; 19.12.1861)</p> <p>ליק שבועון</p>
<p>* הוחלף — ל"חדשות וקורות הימים", החל בגל' 14, שנה ג' (ג ניסן תרי"ט; 6.4.1859).</p> <p>** הושמט — החל בגל' 15, שנה ג' (ג ניסן תרי"ט; 6.4.1859); באותו מועד הוחלף המקף בפטיק, וזה הושמט בתחילת שנה ז' (י טבת תרכ"ג; 1.1.1863).</p> <p>*** קיצור — לשיל"ת, החל בשנה ד' (י טבת תר"ך, 5.1.1860); משולב בתוך מגן-דוד בגל' 26, שנה ה' (כה תמוז תרכ"א; 3.7.1861); הושמט — בגל' 43, שנה ה' (ג כסלו תרכ"ב; 6.11.1861).</p> <p>**** החל בגל' 43, שנה ה'. על-גבי העטיפה החיצונית של הכרכים השנתיים החל הכותר הלועזי להופיע בכרך ג.</p> <p>***** שינוי — לזילבערמאן, החל בשנה ה'.</p>	

<p style="text-align: center;">HAMAGID ה מג י ד</p> <p style="text-align: center;">חדשות וקורות הימים. יגיד ליעקב מהנעשה בכל חלקי תבל בין כל יושבי חלד אשר ינעם ואשר ראוי לדעת לכל איש ישראלי, לתועלתו ולתועלת השפה העבריה מאת אליעזר ליפמאן זילבערמאן. [נהאמת והשלום אהבו (זכרי ח')]</p>	<p style="text-align: right;">לוח 3מ' שנה ו — שנה כד, גל' 26 (א' שבט תרכ"ב; 2.1.1862 — כ"א תמוז תר"ם; 30.6.1880)</p> <p style="text-align: right;">ליק שבועון</p>
<p style="text-align: center;">* שינוי אל — זכריה, החל בגל' 18, שנה ט' (יד אייר תרכ"ה; 10.5.1886). הסרת הניקוד — החל בשנה יד' (ג שבט תר"ל; 5.1.1870).</p>	
 <p style="text-align: center;">ה מג י ד HAMAGID</p> <p style="text-align: center;">חדשות וקורות הימים. יגיד ליעקב מהנעשה והנשמע בכל חלקי תבל בין כל יושבי חלד אשר ינעם ואשר ראוי לדעת לכל איש ישראלי לתועלתו ולתועלת השפה העבריה. (נוסד על ידי אליעזר ליפמאן זילבערמאן). יוצא עתה אור מאת דוד גארדאן. והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')</p>	<p style="text-align: right;">לוח 4מ' שנה כד, גל' 27 — שנה כה, גל' 25 (כ"ח תמוז תר"ם; 7.7.1880 — ב' תמוז תרמ"א; 29.6.1881)</p> <p style="text-align: right;">ליק שבועון</p>

<p style="text-align: center;">HAMAGID ה מ ג י ד</p> <p style="text-align: center;">(נוסד על ידי אליעזר ליפמאן זילבערמאן). יוצא עתה אור מאת [REDACTED]</p> <p style="text-align: center;">והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')</p>	<p>לוח 5מ'</p> <p>שנה כה, גלי' 26 — שנה ל, גלי' 27</p> <p>(ט' תמוז תרמ"א; 6.7.1881 — ט"ז אייר תרמ"ו; 21.5.1886)</p> <p>ליק</p> <p>שבועון</p>
<p>* הוחלף אל — דובער גארדאן, החל בגלי' 20, שנה ל' (כג אייר תרמ"ו; 28.5.1886). מגלי' 22 — דובער בהר"ן דוד ויל גארדאן (ח סיון תרמ"ו; 11.6.1886).</p>	
<p style="text-align: center;">**[HAMAGID.]</p> <p style="text-align: center;">ה מ ג י ד</p> <p style="text-align: center;">(נוסד על ידי אליעזר ליפמאן זילבערמאן). יצא לאור ע"י דוד גארדאן זצ"ל. ויוצא עתה אור מאת בנו דב גארדאן. והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')*</p>	<p>לוח 6מ'</p> <p>שנה ל, גלי' 28 — שנה לד, גלי' 28</p> <p>(י"ט תמוז תרמ"ו; 22.7.1886 — כ"ט תמוז תר"ן; 17.7.1890)</p> <p>ליק</p> <p>שבועון</p>
<p>* הוספת ניקוד — החל בגלי' 28, שנה ל' (יט תמוז תרמ"ו; 22.7.1886). ** החלפת מקום בין שני הכותרים — החל בגלי' 15, שנה לד' (כח ניסן תרמ"ו; 22.7.1886).</p>	

Besteht einmal
wöchentlich.
Der Abonnementspreis
beträgt 12 Mark jährlich im
Inlande.
Der Insertionspreis beträgt
pro Courantzeile 20 Pf.
bei größeren Insertions-
Aufträgen wird ein
entsprechender Rabatt
gewährt.
Alle Annoncenexpeditionen
nehmen Inserate für
"HAMAGID" an. Adresse:
Redaction des
"HAMAGID,"
Lych, Prusse.

המגיד

HAMAGID

חדשות וקורות הימים.

זהו גילון מס' 19 כל שבוע.
מספר גילונים 12 מוקד למה,
3 מוקד למה. כספון 8 מ'
מח למה. 2 מ' מח למה.
כחצי למה 20 מוקד למה.
כל מה זה למה מ'
כל מה-מה מוקד למה כל
המה. כל מה למה
מח מה מוקד למה מ'
למה מה המה מה כל מה
20 מ'

יגיד ליעקב מהנעשה והנשמע בכל חלקי תבל בין כל יושבי חלד אשר ינעם
ואשר ראוי לדעת ככל איש ישראלי לתועלתו ולתועלת השפה העברית.

(נוסד על ידי אליעזר ליפמאן זילבערמאן).

דגמ עתה אוד מפת

דוד גארדאן.

והאמת והשלום אהבו. מס' 19

תרח"ל

Lych, den 25. März.

1881.

ה מגיד HAMAGID

(נוסד על ידי אליעזר ליפמאן זילבערמאן.)

יוצא לאור ברשות יורשי

המנוח דוד גארדאן ז"ל

מאת יצחק שלמה ויעקב שמואל פוקס.

והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')

לוח דמ'

שנה לד, גל' 29 - גל' 38

(ג' חשון תרנ"א; 17.10.1890)

- י"ד טבת תרנ"א; 25.12.1890)

ברלין

שבועון

לוח 8מ'

שנה לה — שנה לו

(כ"א טבת תרנ"א; 1.1.1891
— ה' תמוז תרנ"ב; 30.6.1892)

ברלין

שבועון

המגיד HAMAGID

מכתב עתי שבועי לכל עניני היהדות.
נוסד ע"י אליעזר ליפמן זילברמן.

יוצא עתה לאור ברשות יורשי
המנוח דוד גרדון ז"ל
מאת **ד"ר ש. פוכס**

הדאמת והשלום אהבו (זכרה ח')

* שינוי אל — יעקב שמואל פוכס, החל בגל' 14, שנה לה' (כג אדר ב' תרנ"א; 2.4.1891).

35. Jahrgang.

Der Abonnementspreis beträgt 12 Mark jährlich im Inlande.
Der Insertionspreis beträgt pro Corpusspaltheile 30 Pf., bei größeren Insertionsaufträgen wird entsprechender Rabatt gewährt.
Man abonnirt auf den „Hamagid“ bei allen Postämtern des In- u. Auslandes.
Alle Annoncenexpeditionen nehmen Inserate für „HAMAGID“ an.
Adresse: Redaction des „HAMAGID“, BERLIN.

המגיד HAMAGID.

מכתב עתי שבועי לכל עניני היהדות.

נוסד ע"י אליעזר ליפמן זילברמן.

יוצא עתה לאור ברשות יורשי
המנוח דוד גרדון ז"ל
מאת **ד"ר ש. פוכס**

שנת השלשים וחמש

מחיר המגיד לשנה: כושבני 12 מרקן; בארץ ישראל 8 לירות; בחסות הרב. בארץ ישראל 4 לירות; במשך שנה 20 מרקן. לחצי שנה ולרבע: לפי החשבון.
מחיר ההודעות: בעד כל שורה 30 מרענ.
בתרומות הנשנות מקסים רבות יורד המחיר לפי הצורך.
לרבים וקולטים ולכל טעמי ישראל בקהלות ישראל הנתה 25 לטעם המבחר הקבוע.
מחיר המגיד ישלם מראש.

הדאמת והשלום אהבו (זכרה ח')

No. 4.

Berlin, den 22. Januar.

ברלין, יום ה' טבת שנת התרנ"א

1891.

<p>HAMAGID L'ISRAEL* HAMAGID HECHADASH*</p> <p>ה מ ג י ד ה מ ג י ד</p> <p>ל י ש ר א ל ה ח ד ש</p> <p>[מכתב עתי]*** לכל עניני [ישראל]**</p> <p>נערך ע"י יעקב שמואל פֿוכס.</p> <p>וְהַאֲמַת וְהַשְׁלוֹם אֲהָבוּ (זכריה ח')</p>	<p>לוח 9מ'</p> <p>סדרה חדשה שנה א – שנה ב, גל' 22 (י"ח חשון תרנ"ג; 8.11.1892) – א' תמוז תרנ"ג; (15.6.1893)</p> <p>שנה ב, גל' 23 – שנה ג (י"ד תמוז תרנ"ג; 28.6.1893) – כ"ט כסלו תרנ"ה; (27.12.1894)</p> <p>קראקא</p> <p>שבועון</p>
<p>* חילופי כותרים – "המגיד החדש" לסירוגין עם "המגיד לישראל", בשנה א' ומחצית שנה ב', כולל גל' 22. החל בגל' 23, שנה ב' – "המגיד לישראל".</p> <p>** שינוי אל – "היהדות", החל בגל' 32, שנה ג' (כח חשון תרנ"ד; 7.11.1893).</p> <p>*** שינוי אל – "מכתב עתי שבועי", החל בגל' 33, שנה ג' (א כסלו תרנ"ד, 9.11.1893).</p>	
<p>HAMAGID L'ISRAEL</p> <p>ה מ ג י ד</p> <p>ל י ש ר א ל</p> <p>מכתב עתי שבועי לכל עניני היהדות. נערך ע"י יעקב שמואל פֿוכס.</p> <p>וְהַאֲמַת וְהַשְׁלוֹם אֲהָבוּ (זכריה ח')</p>	<p>לוח 10מ'</p> <p>שנה ד – שנה ז (ז' טבת תרנ"ה; 3.1.1895) ט"ז טבת תרנ"ט; (29.12.1898)</p> <p>קראקא</p> <p>שבועון</p>

<p style="text-align: center;">HAMAGID L'ISRAEL</p> <p style="text-align: center;">ה מ ג י ד</p> <p style="text-align: center;">ל י ש ר א ל</p> <p style="text-align: center;">עתון לאמי לכל עניני היהדות, יו"ל בכל יום ה'.</p> <p>והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')</p> <p>העורך והמו"ל: יעקב שמואל פוכס.</p>	<p>לוח 11מ'</p> <p>שנה ח, גל' 1 — גל' 25</p> <p>(כ"ג טבת תרנ"ט; 5.1.1899 — כ"א תמוז תרנ"ט; 29.6.1899)</p> <p>קראקא</p> <p>שבועון</p>
<p style="text-align: center;">HAMAGID L'ISRAEL */**/****</p> <p style="text-align: center;">ה מ ג י ד</p> <p style="text-align: center;">אורגן אגודת ישראל</p> <p style="text-align: center;">עתון לאמי לכל עניני ישראל.</p> <p>והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')</p> <p>העורך והמו"ל: יעקב שמואל פוכס</p>	<p>לוח 12מ'</p> <p>שנה ח, גל' 26 — שנה יא, גל' 38</p> <p>(כ"ח תמוז תרנ"ט; 6.7.1899 — כ"ד אלול תרס"ב; 25.9.1902)</p> <p>קראקא*</p> <p>שבועון</p>
<p style="text-align: center;">* נוסף — שער חיצוני, החל בשנה ט' (ד שבט תר"ס; 4.1.1900):</p> <p style="text-align: center;">ה מ ג י ד</p> <p style="text-align: center;">(HAMAGID)</p> <p>למען ציון לא אַחֶשָׁה!</p> <p>** במקביל לניל הופיע במהדורת ווין שער חיצוני, כנראה בשנים ו'-ג' (תרנ"ז-תרס"א; 1897-1901), [לפי מ' גלבת 1992]:</p> <p style="text-align: center;">ה ש כ ו ע</p> <p style="text-align: center;">(HASCHOWUA)</p> <p>*** שונה אל — "לכל דורשי ציון", החל בשנה ט' (תר"ס, 1900).</p> <p>**** נוסף — מרכאות לכתר הלועזי, החל מגל' 4, שנה י' (ד שבט תרס"א; 24.1.1901).</p>	<p>* שינוי אל — ויין-קראקא. החל בגל' 38, שנה י' (יב טבת תרס"א; 3.1.1901).</p>

לוח 13 מ'

שנה יא, גל' 39 — שנה יב,
גל' 38

(כ"ט אלול תרס"ב; 1.10.1902
— ט' חשון תרס"ד; 30.10.1903)

לונדון / וויין-קראקא*

שבועון

"HAMAGID L'ISRAEL"

ה מג י ד

ל י ש ר א ל

עתון לאמי — לכל עיני ישראל.

והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')
[העורך והמו"ל: ד"ר י.ש. פוכס]

* כתובת העורך והמו"ל —
לונדון החל בגל' 39, שנה יא.
מקום ההוצאה לונדון — בגל'
1, שנה יב, בלבד (ב טבת
תרס"ג; 1.1.1903). כתובת
המונהלה — קראקא.

№ 15

HAMAGID L'ISRAEL

שנה שביעית

ה מג י ד

לישראל.

מכתב עתו שבועי לכל עיני היהדות.

עדה צ"י

יעקב שמואל פוכס.

סחיר הפרדוקט:
בש"ל שרת קרנ 10
רובט 10
כרס חלקן 30
בזק והרשות 50
כבודות המסות קפסי רבות
ידו המור לי העיר.
מכירת כליו סקבלים בבית
המקדש עם מוצבים העליונים.
האדרסה אל בית המערכת
Redaktion des
"HAMAGID"
KRKAU. (Osterr.)

סחיר הפרדוקט:
באוסטריה-אונגריה:
המס' המס' המס' המס'
לש"ל שרת קרנ 10
רובט 10
כרס חלקן 30
בזק והרשות 50
כבודות המסות קפסי רבות
ידו המור לי העיר.
מכירת כליו סקבלים בבית
המקדש עם מוצבים העליונים.
האדרסה אל בית המערכת
Redaktion des
"HAMAGID"
KRKAU. (Osterr.)

והאמת והשלום אהבו (זכריה ח')

Krakau, den 31 März, 1896.

לילה יג

קראקא יום ה' ח' ניסן התרנ"ו.